

Pehr Kalm

Päiväkirjamerkinnät
Turun vuosilta
1772–1779

Päiväkirjamerkinnät
Turun vuosilta 1772–1779

Pehr Kalm

Päiväkirjamerkinnät Turun vuosilta 1772–1779

Toimittaneet

Samuli Helama, Jari Holopainen ja Henry Väre

FAROS

Turku 2026

Nimikkeen automaattinen analysointi tietojen, erityisesti mallien, trendien ja korrelaatioiden, saamiseksi tekijänoikeuslain 13b § ("tekstin- ja tiedonlouhinta") mukaisesti on kielletty.

© Samuli Helama, Jari Holopainen, Henry Väre, Faros-kustannus Oy

Kustantaja: Faros-kustannus Oy, Tanhuankatu 5 D 9, Turku,
www.faroskustannus.fi

Painopaikka: Libri Plureos GmbH, Friedensallee 273, 22763
Hampuri, Saksa

ISBN 978-952-7442-15-9

Sisällysluettelo

Esipuhe	7
Pehr Kalm (1716–1779) kolmen elämänvaiheensa kautta	10
Huomioita Pehr Kalmin kirjauksista ja käännöksestä	22
Lähdeluettelo	46
Kalmin sääpäiväkirjan suomennetut muistiinpanot ajalla 1.1.1772–15.10.1779	59
1772	61
1773	119
1774	171
1775	218
1776	273
1777	320

1778

380

1779

440

Esipuhe

Pehr Kalm (1716–1779) oli luonnontieteilijä ja tutkimusmatkailija. Edellisessä roolissaan hän oli hyödyn ajan kasvatti, jälkimmäisessä kansainvälisesti tunnetumpi kuin kenties kukaan toinen suomalainen. Kalmin elämänvaiheista ja urasta, samoin kuin kansainvälistä huomiota saaneesta Pohjois-Amerikan matkastaan on kirjoitettu vuosikymmenien kuluessa useissa eri yhteyksissä (Kerkkonen 1936; 1959; Skottsberg 1951; Leikola 1989; Kallinen 1997; 2019; Ahonen 2005; Robbins 2007; Lehikoinen ym. 2009; Leikola & Löytönen 2009; Portin 2011; 2016; Tsubaki 2011; Hollsten 2015; Väre 2016; 2018a; 2018b; 2018c; Peura ym. 2014; Stén 2021: 185–211; Peura 2022; Oja ym. 2024). Matkastaan Amerikkaan Kalm laati matkakertomuksen, *En resa til Norra America*¹, joka ilmestyi hänen elinaikanaan kolmena niteenä ja

1. Vuonna 1899 löydettiin Helsingin yliopiston kirjastosta Kalmin matkakertomusten käsikirjoituksia. Ne eivät olleet täsmälleen julkaistujen osien mukaisia ja jatkuivat pidemmälle kuin mitä Kalm oli ennättänyt julkaista. Kymmenestä niteestä neljä on edelleen kateissa: niiden oletetaan tuhoutuneen Turun palossa vuonna 1827. Löydön myötä Svenska Litteratursällskapet rahoitti matkakertomusten uuden painatuksen ja samalla Kalmin painamatta jääneen matkakertomuksen neljännen niteen ensipainoksen (Kalm 1904; 1910; 1915; 1929). Myöhemmin valtionarkistonhoitaja Martti Kerkkonen ryhtyi julkaisemaan päiväkirjoja niiden alusta alkaen (Kalm 1966). Kerkkosen lähetessä eläkeikää hankkeeseen liittyi mukaan arkistoneuvos John Erik Roos (Kalm 1970). Roos kuitenkin menehtyi ennen kolmannen osan valmistumista (Kalm 1985) ja Harry Krogerus

jota myös käännettiin muille kielille (Kalm 1753; 1756; 1761). Myöhemmin myös hänen alkuperäiset matkapäiväkirjansa on julkaisu alkuperäiskielellä (Kalm 1966; 1970; 1985; 1988). Kun tähän vielä lisätään Kalmin havaintokirja hänen tekemältään varhaiselta tutkimusmatkalta Länsi-Göötanmaalle ja Bohusläniin (Kalm 1746), sekä kokoelmia hänen aikalaisilleen kirjoittamia ja myöhemmin julkaistuja kirjeitä (Kalm ym. 1914; 1960), on koossa jo mittava osa niin hänestä kirjoitettua tutkimuskirjallisuutta, kuin myös suuri osa hänen omakätisistä päiväkirjamerkinnöistään.

Amerikan matkansa jälkeen Kalm toimi Turun akatemian talousopin professorina sekä rehtorina, niin ikään Maarian kirkkoherrana. Näiltä vuosilta on säilynyt Kalmin sääpäiväkirjamerkintöjä, jotka ajoittuvat hänen viimeiseksi jääneelle vuosikymmenelleen vuosille 1772–1779 (Holopainen ym. 2023b).² Kyseisen aineiston alkuperäisdokumentit on sijoitettu Kuninkaallisen tiedeakatemian arkistoon Tukholmassa.³

Nyt julkaistava teos jatkaa Kalmin elämäntyön tutkimusta: Kalmin sääpäiväkirjassa ruotsin kielellä esitetyt muistiinpanot hänen lähiympäristöstään ja henkilökohtaisesta elämästään suomennettiin ja toimitettiin julkaistavaan esitysmuotoon.⁴ Muistiinpanojen toimitustyössä pyrittiin pitäytymään Kalmin

sai julkaisu-urakan päätökseen vuonna 1988 (Kalm 1988). (Väre 2018a: 17–18.)

2. Kiitokset Juha Kajanderille Turun akatemian 1700-luvun meteorologisten havaintopäiväkirjojen kopioiden luovuttamisesta Fin-Climhist-projektin käyttöön. Kiitokset Pehr Kalm-Seuralle avusta Turun akatemian vuosien 1748–1800 sääaineiston muistiinpanojen aukikirjoittamisessa (Holopainen ym. 2023b).

3. Riksarkivet (Sverige), Vetenskapsakademiens, Kungl. Meteorologiska observationer 1690–1923, Meteorologiska observationer till lands Finland. Tutkimuksessa on käytetty lähteenä Rosenbergin (1985) ”Sata vuotta säitä ja vuodentuloja” tutkimusta, joka tuo esille Ruotsin Kuninkaallisen tiedeakatemian arkistoon Ruotsin valtionarkistossa sijoitettua Suomea koskevat sääaineistot.

4. Kalmin muistiinpanojen käännöksestä kiitokset Minna Rintamalle (Acolad Finland Oy). Tietojen taustoittamisessa auttoivat Pehr Kalm -seura, Kirkkohallituksen Esko M. Laine, FT Mari Välimäki, FT Stefan Norrgård sekä Maria Smeds. Kiitämme myös Kansalliskirjaston ja Riksarkivenin henkilökuntaa Kalmin käsikirjoituksiin liittyen. Työtä ovat tukenet Suomen Akatemia (päättönumero 339788) sekä Jenny ja Antti Wihurin rahasto.

käyttämässä ilmaisumuodoissa, mutta joitakin merkintöjä muutettiin vastaamaan niiden nykyistä kirjoitusasua: esimerkiksi maininnat K. Hustru (rakas vaimoni) ja K. Son (rakas poikani) kirjoitettiin pienellä ja ilman lyhenteitä. Ennen kaikkea Kalmia lähestyttiin luonnon tutkijana ja elämäntilanteensa kuvaajana, jolla on yhä, 250 vuotta myöhemmin, jotakin kerrottavaa meille.

Merkinnät muodostavat mitä suurimmalla todennäköisyydellä viimeisen palasen Kalmilta säilyneestä kirjoitetusta kulttuuriperinnöstä. Päiväkirjamerkintöjen toivotaan täydentävän omalta osaltaan sitä kuvaa, jollainen tieteenhistoriasta kiinnostuneille lukijoille tästä suomalaisesta suurmiehestä on tähän saakka syntynyt. Näiden merkintöjen voi nähdä edustavan autenttista ikkunaa Kalmin ammatilliseen kuin myös yksityiseen elämäntilanteeseen hänen viimeisiltä, sellaisina työntäyteisiltä ja yhäti havaintorikkailta elinvuosiltaan.

Esipuhe jatkuu Kalmin elämänkerran esittelyllä. Sen on kirjoittanut Luonnonvarakeskuksen erikoistutkija FT Samuli Helama. Päiväkirjamerkinnöissä esiintyvät kasvilajit on niiden nykynimistöksi toimittanut Helsingin yliopiston Luonnontieteellisen keskusmuseon Kasvimuseon yli-intendentti FT Henry Väre. Väre on myös kirjoittanut Pohjois-Amerikan matkalta tuotujen kasvinimien tulkintaan liittyvistä kysymyksistä esipuheen loppuksi. Kalmin päiväkirjakirjauksista ja käännöksestä on kirjoittanut Luonnonvarakeskuksen tutkija FT Jari Holopainen, joka on myös toimittanut Kalmin päiväkirjan suomennetut muistiinpanot esitettynä muotoon.

Pehr Kalm (1716–1779)

kolmen elämänvaiheensa kautta

Kuka Pehr Kalm oli?

Esitettyyn kysymykseen voi antaa lyhyen vastauksen toteamalla Kalmin olleen Suomen ensimmäinen talousopin professori. Vastaus ei kuitenkaan suppeana tee oikeutta Pehr Kalmin vaiherikkaalle uralle ja mittavalle elämäntyölle. Kalm sai Turun akatemiaan sijoitetun oppituolin vuonna 1747, ja vaikka hän saikin nimityksen ilman varsinaisia kyseisellä alalla suoritettuja opintoja, ei hän suinkaan ilmaantunut maamme tiedemaailman kärkeen tyhjästä. Niin ikään nimitys itse liittyi prosessiin, jonka voi katsoa alkaneen jo aiemmin, kytkeytyen hänen läheisiin suhteisiinsa Ruotsi-Suomen tiede-elämän terävimpien nimien kanssa. Näistä eittämättä tärkein oli Carl von Linné⁵, joka tulisi nimeämään kasvisuvun *Kalmia*, tämän mukaan. Ja kun Kalm alkoi toden teolla hoitaa oppituoliinsa liittyviä velvollisuuksia, joskin vasta vuonna 1751, oli hän jo päässyt asemaan, jossa häntä voisi täydellä syyllä luonnehtia aikansa akateemiseksi julkikseksi. Odottipa hänen luentojaan yleisöryntäys.

5. Carl (Carolus) Linnaeus, josta tuli aateloimisen myötä von Linné vuonna 1761 (Portin 2008: 94). Sukunimen eri muodot esiintyvät tämän kirjan sivuilla eri asiayhteyksissä.

Väliin jäävinä vuosina (1747–1750) Kalm teki unohtumattoman tutkimusmatkansa Pohjois-Amerikkaan. Tätä matkaa voi hyvällä syyllä kutsua hänen merkkipaalukseen, aina siinä määrin että hänen elämänsä ja uransa voisi jakaa karkeasti ottaen kolmeen vaiheeseen: vuodet ennen Amerikkaa, aika matkan päällä, sekä vuodet maailmanmatkaajan maineessa. Toisaalta kukin kolmesta elämänvaiheesta liittyy niin kiinteästi toiseen, ettei niitä voitane täysin pitkässä juoksussa erottaa toisistaan. Tässä kirjoituksessa Kalmin elämä käydään lyhyesti läpi samaa kolmijakoa seuraten, käsillä olevien havaintopäiväkirjojen kuuluessa kuitenkin vaiheista vasta kolmanteen, ja samalla hänen viimeisiin elinvuosiinsa. Nyt tehty lyhyt luotaus hänen elämäänsä painottaa havaintomerkinnöistä nousevia yhtymäkohtia. Kirjoitus perustuu Kalmista aiemmin tehtyihin tutkimuksiin, joista mainittavimpia ovat ainakin Kerkkonen (1936), Robbins (2007) ja Tsubaki (2011). Merkittävä tietolähde on myös hänen itse kirjoittamansa Pohjois-Amerikan matkakertomus *En Resa til Norra America*, joka ilmestyi osin suomennettuna vasta muutamia vuosikymmeniä sitten (Kalm 1991), sekä ruotsiksi ilmestyneet tätäkin autenttisemmat matkapäiväkirjat. Esitetyt päiväykset on ilmaistu gregoriaanisen kalenterin mukaan.

Kalmin tausta ja oppivuodet

Kalmin isä, Gabriel Kalm, oli Närpiön pitäjän Korsnäsin kappelin kappalainen, ja äiti, Karin (Katarina) Kalm os. Ross, puolestaan sukujuuriltaan skotlantilainen (Hedman 1921: 45; Kerkkonen 1936: 126–127). Tämä oli tausta, joka saattoi heijastua suurestikin Pehr Kalmin elämän myöhemmissä vaiheissa, hänen elämänvalintojensa taustalla vaikuttaen; olihan tulevan talousopin professorin äiti vaasalaisen kauppiaan Herman Rossin tytär, ja Kalm itse päätyi lopulta Maarian seurakunnan papiksi. Niin ikään on mahdollista tehdä ainakin ajatuksenomainen rinnastus, johtuen hänen äitinsä puolen skottijuurista,

valistusaikaa edustaneitten suurten skottitiedemiesten (Wood 2019) ja Kalmin oman, niin ikään hyödyn aikakauden luonteenomaisuuteen kietoutuneen tiedemiesuran välillä.

Kalmin perhetaustasta voidaan todeta, ettei se ilmeisimmin edusta Suomessa esiintyvää Kalmin/Skalmin sukua; sen sijaan on ajateltu, että sukunimi juontuisi Pehr Kalmin isoisan kotipaikkakunnasta, Kalmarista (Kalmi 2009: 120). Pehr Kalmin mainitaan usein syntyneen Ruotsissa, Ångermanlandissa, missä hänen perheensä oli isoavihaa paossa (Kerckkonen 1936: 126; Kallinen 1997). Toisaalta on esitetty myös vaihtoehto, että Kalm olisikin syntynyt jo Pohjanmaalla ennen pakomatkaa (Ahonen 2005: 18), hänen muistopuheensakin ilmoittaessa syntymäpaikaksi Närpiön, ja -vuodeksi 1715 (Odhelius 1780: 6). Isä Gabriel kuoli hieman ennen poikansa syntymää. Perhe palasi sota-ajan päätyttyä Vöyriin.

Kalm kävi koulunsa Vaasassa ja tuli 1735 ylioppilaaksi Turun yliopistoon ryhtyen opiskelemaan teologiaa. Luonnontiede vei kuitenkin mennessään, eteenkin fysiikka, mineralogia ja kasvitiede, ja näiden pohjalta Kalm omaksui empiristisen ajattelutavan. Niin ikään fysiikan professori Browalliuksen välityksellä Kalm pääsi hovioikeudenneuvos Bielken tuttavuuteen. Näillä suhteilla oli ratkaiseva vaikutus Kalmin elämässä, sillä paitsi että Bielke turvasi tämän opinnot taloudellisesti, Kalm pääsi mukaan myös Uppsalan lähistöllä Funbon pitäjässä sijaitsevan Bielken maatilan koetoimintaan. Täältä käsin mahdollistui myös luonteva yhteys Uppsalan yliopistolle, jonne Kalm kirjautui vuoden 1740 lopussa. Pian Kalm jo sukeutuikin Linnén suosioon, edistyen nopeasti eteenkin kasvitieteessä niin yleisten ja yksityisten luentojen, kuin Linnén henkilökohtaisen opastuksen kautta. Muista merkittävistä Kalmiin vaikuttaneista luennoitsijoista voidaan mainita tähtitieteen professori A. Celsius. (Kerckkonen 1936: 127–131; Kallinen 1997)

Uppsalassa Kalm ei toisin sanoen ollut kuka tahansa riiviopiskelija, vaan oppineiden piiriin sukeutunut tieteenharjoittaja. Opinnot jatkuivat yhä, ja matkaa Atlantin taakse pohjus-

tivat matkat Etelä-Suomeen, Hämeeseen, Savoon ja Karjalaan (1737–1738), millä matkoillaan Kalm suoritti myös meteorologisia havaintoja, Länsigöötanmaalle ja Bohusläniin (1742), sekä tärkeimpänä Bielken kanssa Suomen ja Viron kautta Pietariin, Moskovaan ja Ukrainaan (1744). Lieksassa ja Kiteellä Kalm toimi jonkin aikaa kotiopettajana (Portin 2011: 6; Lehikoinen 2009: 377). Näiden kokemusten myötä Kalm pätevoityi hitaasti mutta varmasti Linnén apostoliksi, yhdeksi hänen lupaavimmista opiskelijoistaan, jotka oli lähetettävä yhä kaukaisempiin maihin uusia lajeja tutkimaan ja niiden näyttekokoelmaa kartuttamaan. Vuoden 1742 matkalta Kalm kirjoitti raportin, joka julkaistiin jo aikanaan, ja josta on otettu tuoreempikin painos (Kalm 1977b). Teos toimi varmasti toimivana kisällintyönä, osoittaen että Kalm taisi asiaankuuluvan matkaraportin laatimisen. Näille vuosille ajoittuu Kalmin Bielkelle osoittama kirje, jossa Kalm peilaa uratoiveitaan, kirjoittaen haluistaan paneutua eniten kasvitieteeseen, sen taloudellisiin soveltamismahdollisuuksiin, sitten kokeisiin ja huomioihin sään määrittämisestä, sekä kolmantena lintuoppiin (Kerkkonen 1936: 133).

Puheissa Kalmin tulevasta tutkimusmatkakohteesta pyörivät tietävästi Islanti, Hyväntoivonniemi, Siperia, Kiina ja Grönlanti. Vuonna 1745 Kalm valittiin Ruotsin tiedeakatemian jäseneksi, ja hänelle alettiin hakea varoja matkalle kohti Pohjois-Amerikkaa, joka sijaitsi samoilla leveysasteilla kuin koti-Eurooppa (Kerkkonen 1936: 136–142; Tsubaki 2011: 20–23). Vuonna 1747 Kalm tuli valituksi Turun akatemian talousopin professuuriin sangen monipolvisessa, kaikenkarvaista keplotteluakin sisältäneessä prosessissa, josta on aikanaan annettu kattava kuvaus (Suolahti 1913: 121–141). Saman vuoden lokuussa Kalm pääsikin matkaan, Linnén sanoin ”parhaassa iässään”, matkakumppaninaan Bielken palveluksessa työskentelevä puutarhuri Lars Jungström (Kerkkonen 1936: 143; Portin 2011: 6; Tsubaki 2011: 27).

Pohjois-Amerikan matka

Uudella mantereella Kalmin tutustui useampiin kohteisiin, joiden alueelliset painopisteet voidaan karkeasti ottaen jakaa Pennsylvanian, New Yorkin, New Jersey ja Ontarion kesken (Lehikoinen 2009: 319). Kalmin matkan yksityiskohdista tiedetään parhaiten hänen omien kirjoitustensa pohjalta. Niistä kootun kirjan kolme ensimmäistä osaa ilmestyivät vuosina 1753–1761, erikielisten käännösten seuratussa toisiaan. Kirjat toisin sanoen saavuttivat huomattavaa kansainvälistä suosiota, vaikka niiden kieliasua on kutsuttu vähemmän elegantiksi, pikemmin kuivan raportoivaksi (Robbins 2007: 171; Tsubaki 2011: 160).

Päästäkseen Atlantin yli Kalm matkusti ensin Norjan kautta Lontooseen, missä hän vietti aikaa opiskellen kieltä ja tutkien luontoa ja yhteiskuntaa, päästen valtamerilaivaan elokuussa 1748. Viivästyksen aiheutti Ranskan ja Englannin välinen sota, jota käytiin myös Pohjois-Amerikan siirtomaissa (Tsubaki 2011: 28–30). Sota vaikutti oloihin myös paikan päällä, oltiinhan Ranskan ja Englannin siirtomaa-alueilla. Kalm kohtasi runsaskätistä vieraanvaraisuutta eritoten ranskalaisilla alueilla (Kallinen 1997). Tämä johtui Ruotsin kruunun suosiollisesta avustuksesta Pierre Louis Moreau de Maupertuisin niin ikään luonnontieteellistä retkikuntaa kohtaan, vain vuosikymmen aiemmin, ranskalaisten oleskellessa Tornionjokilaaksossa, tehtävänään mitata maapallon väitettyä litistyneisyyttä (Outhier 1975; Holopainen & Vesajoki 2001:196).

Vaikka Kalm oli pohjimmiltaan luonnontieteilijä, hän teki muistiinpanoja kaikesta mitä matkallaan näki. Kasveista Kalm kirjasi ylös kaiken sen tiedon mitä paikan päällä oli tarjolla, tämän tiedon sisältäessä usein kasvien erityislaatuista käyttötarkoituksia, hyödyn aikakauden ihanteita seuraten. Tätä varten Kalm haastatteli paikallisia, niin eurooppalaislähtöisiä kuin alkuperäiskansojen jäseniä, kuvaten samalla näiden elämää ja elinolosuhteita kuten myös yhteisöjen uskonnollisia piirteitä.

Matkakirjojen käsittelemät aiheet voidaankin jakaa seuraaviin, Kalmin yleistä mielenkiintoaankin kuvaaviin osa-alueisiin: kasvitiede, eläintiede, geologia ja mineralogia, maantiede, maatalous, alkuperäiskansojen kansatiede ja arkeologia, eurooppalaisten olot, poliittinen elämä, talouselämä, yhteiskuntaelämä, uskonnollinen elämä ja arkielämän kuvaus (Tsubaki 2011: 169).

Yksittäisistä tutkimuskohteista huomattava tapaus oli Kalmin tekemä retki Niagaran putouksille, sekä hänen putouksista kirjoittamansa seikkaperäinen kuvaus. Kalm toimitti kuvauksensa Benjamin Franklinille, joka puolestaan julkaisi sen tarkastettuna versiona Pennsylvania Gazette-lehdessä syyskuussa 1750. Tämän jälkeen kirjoitus sai laajempaa huomiota sen tultua julkaistuksi muissakin amerikkalaisissa ja englantilaisissa lehdissä (Portin 2011: 7; Tsubaki 2011: 117–120). Kalm vietti tulevan talven Pennsylvaniassa ja New Jerseyssä, järjestellen kokoelmiaan ja pakkaillen siemen- ja kasvilähetyksiä Ruotsiin (Tsubaki 2011: 130). Niagaran putousten lisäksi toinen erityiseen merkitykseen kohonnut Kalmin tutkimuskohteista oli Pohjois-Amerikan muuttokyyhky (*Ectopistes migratorius*) (Portin 2011: 12). Kyseessä on sittemmin sukupuuttoon kuollut, mutta aikoinaan laajalle levinnyt lintulaji, jonka muuttoparvien on arveltu käsittäneen 3-5 miljardia yksilöä (Greenberg 2014). Kalmin raporteilla on ollut tämän luonnonsuojelun symboliksi nousseen lajin häviämisprosessin kuvauksissa oma tärkeä osuutensa (lajin viimeinen edustaja kuoli Cincinnatiassa 1.9.1914). Hänen kuvauksensa lajin ulkonäöstä, elintavoista ja jättimäisistä vaelluksista olivat omana aikanaan ainutlaatuisen yksityiskohtaisia. Kalm löysi myös joissain maineikkaissa lajia esittäneistä maalauksista puutteita, jopa virheitä. Niin ikään Kalm toi esiin, että laji oli jo tuolloin kärsinyt pellonraivauksen ja metsänhakkuiden takia (Lehikoinen 2009: 319). Eräänä tyystin erilaisena, toistuvana anekdoottina Kalmin matkasta kertova kirjallisuus tuo usein esiin tämän esittämät kuvaukset Montrealin ja Quebecin naisihmisten eroavaisuuksista (Löytönen & Jäntti 2004: 36; Noel 2006: 51; Lindner 2014: 66; Roling 2019:

185). Kalm tapasi myös Uuden Ruotsin (Nya Sverige) asukkaiden jälkeläisiä. Kyseessä oli Delawaren laaksossa sijainneen Ruotsin taannoinen siirtokunta, jonka väestö tosin koostui valtaosaltaan metsäsuomalaisista (Ilmonen 1988). Kalmin tekemät haastattelut osoittavat arvonsa yhä, tänä päivänä alueella elävän ruotsalaisperäisen väestönosan keskuudessa (esim. Graig 2008). Hänen tarkastelunsa voikin lukea luonnontieteen lisäksi kulttuuriantropologian piiriin. Niin ikään Kalmin matkakirjoja on viime vuosina tutkittu juuri niiden sisältämän ei-luonnontieteellisen materiaalin valossa (esim. Lindner 2014).

Kalm ei suinkaan ollut ainoa aikakautensa eurooppalainen tutkija Uudella mantereella. Etsiytyessään niin maantieteellisille kuin tutkimuksellisille alueille, joille kukaan tieteilijäksi luettava kulkija ei ollut vielä ehtynyt, voidaan hänet lukea aikansa merkittävimmäksi tutkimusmatkailija alueella. Kuten Egerton (2006: 349) toteaa, oli Kalm “probably the best educated explorer-naturalist who came to America in the 1700s”. Kalm ei niin ikään tutkimusmatkailijana suinkaan oleillut maassa suuressa tiedon tyhjiydessä. Päinvastoin, kuten jo aiemmin urallaan, hän hankkiutui mielellään asioista perillä olevien lähteiden ääreen, paikan päällä toimivien tiedemiesten keskuuteen, joista tärkeimpinä voidaan mainita Benjamin Franklinin lisäksi John Bartram. Näistä edellinen vaikutti eritoten juuri Kalmin Niagarin putouksista kirjoittaman selvityksen leviämiseen englantinkielisessä maailmassa. Jälkimmäisellä oli maatila Philadelphian lähistöllä, missä miesten välinen keskustelu kohdistui mm. kasvien luontaisiin ympäristöihin. Keskustelujen kuluessa Bartram toisti ajatuksensa siitä, että kullakin kasvilajilla oli oma luontainen ilmastovyöhykkeensä, jonka ulkopuolella se ei tulisi pitemmän päälle menestymään (Kalm 1988). Näin Bartram tuli esittäneeksi ikään kuin epäsuoran profetian siitä, kuinka Kalmin monille Pohjolaan tuomille lajeille tulisi ankarissa oloisamme myöhemmin käymään. Erityisen hyvän pohjustuksen ja kuvauksen vierailusta antaa Robbins (2007: 49–67).

Pehr Kalmin (1716–1779) elämäntyö luonnontieteilijänä ja Amerikan-kävijänä tunnetaan hyvin, mutta hänen viimeiset, työntäyteiset vuotensa Turussa ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Tämä teos korjaa puutteen julkaisemalla Kalmin aiemmin tuntemattomat päiväkirjamerkinnät vuosilta 1772–1779.

Kuninkaallisen tiedeakatemian arkistosta Tukholmasta löytyvät, alun perin sääpäiväkirjoihin kirjatut merkinnät on nyt suomennettu ja toimitettu yhtenäiseksi teokseksi. Ne piirtävät tarkan kuvan Turun säästä, kasvillisuudesta ja akateemisesta elämänmenosta – sekä Kalmista itsestään yksityishenkilönä.

Kirja tarjoaa kiehtovan ikkunan 1700-luvun tieteenhistoriaan. Teos sisältää päiväkirjojen lisäksi FT Samuli Helaman, FT Jari Holopaisen ja FT Henry Väreän asiantuntija-artikkelit, jotka taustoittavat Kalmin elämää ja kasvitieteellistä perintöä.

Kannen valokuva: Hannu Salmi.

ISBN 978-952-7442-15-9

www.faroskustannus.fi